

Çağdaş Türk Tiyatrosunda Hekim Tipi

Prof. Dr. Sevda ŞENER

Tiyatro yapıtlarımızda hekim tipine sıkça rastlanmaktadır. Oyunun öyküsü içinde hekimlik mesleğinden birine gereksinim duyulduğu için yalnız bu yanı ile ele alınmış bir yan tip olduğu kadar, oyunun baş kişisi olarak ve karakter ayrıntıları belirtilerek ele alınmış hekim tipleri de vardır. Özgün bir kişi olarak işlendiğinde karşımıza ruhsal ve toplumsal sorunları olan karmaşık bir karakter yapısı içinde çıkan hekim, bir yan tip olarak ele alındığında genellikle toplumdaki yozlaşmanın göstergesi olarak seçilmiş, topluma yöneltilen eleştiriye, toplumun tipik üyesi olarak hedef olmuş kişidir. Toplumdaki değerler karmaşasına değinilirken öğretmen ve mühendis tiplerine olumlu yaklaşmış olmasına karşın avukat ve hekim tiplerinin olumsuz yönden ele alınmış olmaları ilgi çekicidir. Böyle bir yönelmenin gerçek bir gözleme mi dayandığı, yoksa bu mesleklerin toplum yaşamındaki öneminden dolayı bazı korku ve kuşkuları mı dile getirdiği incelenmeye değer. Bununla beraber tiyatromuzda hekime olumlu olarak yaklaşmış, onu inançlı, özverili, aydın bir meslek aşığı olarak yansıtmış oyunlar da vardır. Vedat Örfi'nin *Beyaz Baykuş*, *Bir Doktorun Ödevi* adlı oyunları buna örnektir.

Hekimin oyun kahramanı olarak ele alındığı oyunlar arasında Nazım Hikmet'in *Unutulan Adam*, *Kafatası*, Tarık Buğra'nın *Akümülatörlü Radyo*, Nezihe Araz'ın *Ala-*

toplum ve hekim

çakaranlık adlı oyunları akla gelir. Bu oyunlarda oyunun baş kişisi olan doktorun kişisel özellikleri, ruhsal sorunları, toplumsal konumları üzerinde durulmuştur. *Unutulan Adam*'da Doktor, gelecekteki ününü tehlikeye atmamak için yasa dışı bir eylemde bulunan ve kendi kızının ölümüne neden olan bir babadır. Viedan azabının yanısıra aldatılmanın, unutulmanın acısını çeker. *Kafatası*'nın idealist kahramanı Doktor Dalbenzo namuslu bir bilim adamıdır ve önemli bir araştırma yapmaktadır. Bilimsel çalışmalarına gömülerek içinde yaşadığı topluma yabancılaşmış olduğu için çevresinde dönen dolapların farkına varamaz. Çıkarıcı kişilerin oyununa gelir ve kızı ile birlikte yıkıma sürüklenir. Tarık Buğra, *Akümülatörlü Radyo*'da Doktor Rıza'yı, güçlü, dinamik, yapıcı, fakat duygusal açıdan karmaşık bir karakter olarak çizmiştir. Bu oyunda hekimin mesleki özelliğinden çok, özgün kişiliği üzerinde durulduğu görülür. *Alacakaranlık*'ta Nezihe Araz, evine karşı sorumlulukları ile görevi ve duygusal eğilimleri arasında bocalayan, ciddi, sevecen, sorumlu bir aydın kadın doktor karakteri çizmiştir.

Çağdaş Türk tiyatrosunun en ilginç hekim tiplerinden birine Melih Cevdet Anday'ın *Dikkat Köpek Var* adlı oyununda raslarız. Bu oyunda, yazar, toplum düzenini korumak için bireylerin özgürlüklerini kısıtlayan ve onlara hükmeden bir kontrol mekanizması ile hastasını korumak için ona yasaklar koyan ev halkına hükmeden, onların yaşamlarını kısıtlayan hekim arasında koşutluk kurmuştur. Oyundaki evin bahçesinde bulunan "Dikkat Köpek Var" levhası ve bir sahnede Doktorun köpek maskesi takması, havlaması, koruma, korkutma, engelleme göstergeleri olarak kullanılmış, böylece, dış dünya ile ilişkinin kesilmesi, yasaklanma gibi durumlar önce bahçedeki köpek, sonra evin hanımına bakan doktor aracılığı ile belirtilirken, toplumdaki denetim, yasaklama, engelleme kurumlarına da göndermeler yapılmıştır.

Turgut Özakman'ın *Duvarların Ötesi*, Sevim Burak'ın *Sahibinin Sesi* adlı oyunlarında hoşgörülü, babacan, güvenilir aile doktoru tipine yer verilmiştir.

Buna karşın, Necip Fazıl Kısakürek'in *Bir Adam Yaratmak*, Cevat Fehmi Başkut'un *Sana Rey Veriyorum*, Refik Erduran'ın *Karayar Köprüsü*, *İp Oyunu*, Turgut Özakman'ın *Sarıpınar 1914* adlı oyunlarındaki hekim tipleri, bozulmuş bir toplum düzenine ayak uydurmuş, meslek bilgisini ve yetkisini kendi çıkarı için kullanan kişilerdir. Daha ılımlı bir yaklaşımla ele alınmış olan hekim tiplerinde ise, tembellik, rahatına düşkünlük, nemelazımcılık, dedikoduculuk üzerinde durulmuştur. Bu tip, Necati Cumalı'nın *Mine* ve *Tehlikeli Güvercin* adlı oyunlarında bir kasaba doktoru olarak, Reşat Nuri Güntekin'in *Tanrıdaki Ziyafeti*, Cevat Fehmi Başkut'un *Üzüntüyü Brak*, Aziz Nesin'in *Gol Kralı Sait Hopsait* adlı oyunlarında ise niteliksiz bir kent ve sosyete doktoru olarak karşımıza çıkar.

Hekim tipinin tiyatromuzdaki en renkli örnekleri, asabiyeci, ruh doktoru, morg doktoru, profesör adları ile ele alınmıştır. Bu tipler gülmece üretmek için abartılmış, özellikle ruh doktorunun kendi ruhsal dengesizliği üzerinde durulmuştur. Refik Erduran'ın *Delî*, Cevat Fehmi Başkut'un *Tablodaki Adam*, Çetin Altan'ın *Mor Defter*, Halidun Taner'in *Keşanlı Ali Destanı* ve *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* adlı oyunlarında bu tipin en çarpıcı örnekleri verilmiştir. *Mor Defter*'de Morg Doktoru Kerim, başı kopmuş cesetler üzerinde inceleme yaparak hangi başın hangi gövdeye ait olduğunu bulmaya çalışır ve ölüleri dirilerden daha çekici bulduğunu itiraf eder. *Keşanlı Ali Destanı*'nda Profesör, teşhisini her sefer 'şartlı Refleks' ve 'Pavlof'un Köpeği' sözleri ile açıklar. *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*'da Profesör, toplumun ezilmiş kişisi Viedani'ye teşhis koymaya çalışırken onun her duygusal durumunu, her toplumsal tavrını bir kompleks ile açıklamaya çalışır. Oyunun son sahnesinde Viedani ile Profesör arasında geçen dialog, mesajı gülmeceye yedirme, öz ve biçim birlikteliğini başarıma bakımından tiyatro edebiyatımızın en seçkin örneklerinden birini oluşturmuştur.

Tiyatroda hekim tipinin belli özellikler içinde gösterilmesi, bu meslek sahipleri hakkındaki kanyı yansıttığı kadar, belki ondan da fazla, bu sanatın kendi sanatsal kurgusu gereğidir.

Hekim tipinin tiyatromuzdaki en renkli örnekleri, asabiyeci, ruh doktoru, morg doktoru, profesör adları ile ele alınmıştır. Bu tipler gülmece üretmek için abartılmış, özellikle ruh doktorunun kendi ruhsal dengesizliği üzerinde durulmuştur.